

BETON

faza 2

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 228, GOD. XV, BEOGRAD, PONEDELJAK / UTORAK, 15–16. FEBRUAR 2021.

Redakcija: Aleksandra Sekulić, Dejan Vasić, Jelena Veljić, Dušan Grlja; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 16. marta

MIKSER

Piše: Dušan Grlja

O RADNICIMA I „SVETOJ” NEDELJI

Već duže vreme na društvenim mrežama postoje različite inicijative za to da prodavnice ne budu otvorene nedeljom, odnosno da nedelja bude neradni dan. Svakako da su pandemijska situacija i opšte epidemiološke mere neposredno inspirisale pojavu takvih inicijativa jer smo se svi uverili da život može da funkcioniše i bez otvorenih prodavnica i to ne samo nedeljom, već i subotom. Međutim, i pored tako nesumnjivog dokaza da je to relativno lako izvodljivo (svakako, sa pretpostavljenog gledišta vlasti), postavlja se pitanje ne samo svrhe takve neradne nedelje, već i motiva da se zahteva zabrana rada nedeljom. Iako sve to izgleda samo po sebi razumljivo, stavovi koji se povodom toga mogu naći po društvenim mrežama pokazuju veliku ideološku raznolikost od poziva na otpor eksploataciji uslužnih radnika u velikim trgovinskim lancima do moralizatorskih apela da i radnici imaju pravo da provedu nedelju u porodičnom okruženju. Ipak, različite inicijative za uvođenje neradne nedelje predstavljaju zahtev koji za sada isključivo kruži društvenim mrežama i koji za sada nema ni operativni niti organizacijski aspekt inicijativa kao što su na primer Krov nad glavom ili Bitka za Košutnjak (kao i mnogih drugih širom Srbije) koje koriste društvene mreže za potrebe mobilizovanja, organizovanja i obaveštavanja o konkretnim aktivnostima. Međutim, postoje indicije da se ova inicijativa u izvesnim levičarskim krugovima smatra validnim *radničkim* zahtevom koji bi kao takav trebalo da bude podržan. Stoga njegova samorazumljivost, koja je kao i svaka druga uvek posledica određenog ideološkog efekta, zaslužuje malo dublje razmatranje od uobičajnog podignutog palca „lajkovanja” ili, pak, nekog emotikona sa široko razvučenim osmehom i suzama u očima.

Još jedna od posledica aktuelne pandemijske situacije je ponovna pojava značaja figure radnika i radnika u formi neophodnih radnika. Posle nekoliko decenija dominacije neoliberalnih hvalospeva o presudnoj ulozi genijalnih preduzetnika i odvažnih finansijera, danas se, pa makar to bilo i silom prilika, mora javno iskazati poštovanje zaposlenima u delatnostima snabdevanja životnim namirnicama, električnom energijom, vodom, lekovima i sl., kao i zdravstvenim, komunalnim i obrazovnim radnicima. Međutim, i pored toga, ostaje nejasno šta tačno obuhvata taj opet široko korišćen naziv radništvo, odnosno šta stoji iza njegove sa-

morazumljivosti. Ukoliko bi se obavljanje nekog rada smatralo ključnom karakteristikom radništva, onda bi se za svakog moglo reći da nešto radi, a svako ljudsko biće bi stoga pripadalo radništvu. Međutim, ima onih koji moraju da rade i tako zarade da bi preživeli, kao što ima i onih koji nemaju potrebe da se upuštaju u tako nešto, a ne samo da preživljavaju već i dobro zarađuju. Upravo ovaj uvid u postojeće stanje stvari se nalazi u osnovi Marksovog određenja radništva kao društvene klase *najamnijih* radnika. Reč je o specifičnom obliku rada koji je određen strukturom kapitalističkog društva gde je jedan deo populacije lišen sredstava za proizvodnju i tako primoran da prodaje sopstvenu radnu snagu (danas bi se reklo: stvaralačke potencijale) onima koji su u posedu kapitala. Radi se, pre svega, o radu za tuđe, privatne svrhe nečijeg ličnog bogaćenja i samim time sticanja efektivne društvene moći, a

nika. Sindikalna, ekonomska borba radništva se uvek ticala dva povezana aspekta najamnog rada: visine nadnice i radnog vremena u kojima se sažima sukob oko proizvodnje i raspodele viška vrednosti. Neke od istorijskih tekovina te borbe su osmočasovno radno vreme i uvođenje zakona o radnim odnosima. Međutim, tu se ne radi samo o borbi unutar ekonomskih procesa i odnosa, već je zapravo reč o *političkoj* ekonomiji jer ne samo da se unutar tog sukoba umeće država (a ona u današnjoj neoliberalnoj formi sledi diktate kapitala daleko prilježnije nego u onoj prethodnoj socijalne države blagostanja), već su ti procesi i odnosi ono što fundamentalno zasniva vlast jedne društvene klase i potčinjavanje druge. Međutim, jedno je zahtevati povećanje nadnica i skraćivanje radnog vremena kroz pregovore sa stranom kapitala oko nekih obostrano zadovoljavajućih količina i iznosa, a savim nešto drugo tražiti uki-

MIKSER

Dušan Grlja:
O radnicima i „svetoj” nedelji

CEMENT

Pobunjene čitateljke:
Žene ne pišu književnost?

ARMATURA

Anke Vandereet:
Priče ljudi u pokretu koji žive izvan kampova

VREME SMRTI I RAZONODE

Eboni Stjuart:
Saosećajni zamor

ZID

Izložba radova
Saše Markovića Mikroba

↑ Saša Marković Mikroba, izložba u pripremi, CZKD, foto: Vladimir Opsenica

koji je uspostavljen dovođenjem ljudi u položaj koji ih lišava mogućnosti samostalnog obezbeđivanja osnovnih životnih potreba. Dakle, radništvo nije nešto suprotstavljeno nekakvom neradništvu, već je ono kao subjekt najamnog rada objektivno postavljeno naspram nosilaca ili, kako Marks kaže, tregera kapitala. Viševekovna istorija organizacija radničke klase svedoči o borbi, sa promenljivim uspehom, za zakonsko organičavanje obima eksploatacije radne snage, kao i pravno sankcionisanu zaštitu egzistencijalnog integriteta radnika i rad-

danje čitavog društvenog sistema zasnovanog na (samo-)oplodnji kapitala koja počiva na eksploataciji unajmljene radne snage. Upravo konstitutivna razdvojenost sfera ekonomije i politike u kapitalističkom društvu omogućava držanje radničkih zahteva unutar okvira kapitalističke ekonomije: svakako je moguće dovesti u pitanje i izmeniti ugovorne odnose najamnog rada i kapitala, ali da bi se čitav društveni sistem doveo u pitanje, a kamoli izmenio, neophodna je politička moć koja je danas isključivi monopol neoliberalne države.

„Uspeh” te današnje neoliberalne države se ne sastoji samo u sistematskom podrivanju mogućnosti sindikalnog organizovanja radništva i preokretanju tekovina radničke borbe, već i u maksimalizaciji učinaka tradicionalnih kapitalističkih mehanizama obaranja nadnica i produženja radnog vremena, kao što su kreiranje ogromnog broja nezaposlenih (tzv. rezervne armije rada) i/ili transfera proizvodnje u područja sa jeftinom i pravno nedovoljno zaštićenom radnom snagom. Jednostavno rečeno, uspešnost kapitalističkog društvenog sistema je

proporcionalna uspešnosti uvođenja razlika, po-dela i nejednakosti unutar radništva i, hteo to ne-ko ili ne, predstavlja objektivnu činjenicu klasne borbe koju vodi kapital protiv najamnog rada. Da-kle, raznorazne podele radništva – diferencijaci-je na zaposlene i nezaposlene, na kvalifikovanu i nekvalifikovanu radnu snagu, na „domaće“ i „strane“ radnike, na one stalno zaposlene i one po ugovoru, na one zaposlene u državnom i one u privatnom sektoru itd. – prevashodno služe blokiranju mogućnosti (samo-)organizovanja radništva unutar već postojećeg klasnog sukoba. Upravo se uvođenjem tih razlika – tj. davanjem privilegija jednima i oduzimanjem prava drugima – stvaraju i različiti, pa čak i suprotstavljeni, realni materijalni, egzistencijalni interesi unutar određenih grupacija najamnih radnika i radnica. Čita-va mitologija i ideologija onoga što se obično na-ziwa srednjom klasom – kao i onoga što se nekad zvalo radničkom buržoazijom – počiva na uspehu stvaranja materijalnog interesa za održavanjem postojećeg društvenog sistema unutar različitih društvenih grupa onih koji se izdržavaju najam-nim radom. Međutim, to što je neko u stalnom radnom odnosu sa obezbeđenom platom iznad nacionalnog proseka i ima garantovanu socijalnu zaštitu, godišnji odmor i slobodne dane, a, uz sve to, ne radi vikendom (osim poneke radne subote) ne znači samo po sebi da takva radnica ili takav radnik nisu eksploatisani: realno postojeća razli-ka je samo u stepenu te eksploatacije. To što ta razlika za nekoga znači mogućnost relativno si-gurne egzistencije, dok za nekog drugog nemo-gućnost održavanja u životu, samo znači da je pretnja gubitkom zaposlenja oproban i efikasan način održavanja kapitalističke ekonomije. Upravo ova gorepomenuta razlika materijalnih interesa kod nas zjapi unutar one koja se tiče uslova rada u državnom i privatnom sektoru, te se stoga postavlja pitanje kako tu realno postojeću razliku prevazići. Uz to što bi jedino bankrot drža-ve zasigurno izjednačio uslove rada u tim sektori-ma, izgleda da jedan od mogućih odgovora na to pitanje daje fejsbuk inicijativa – koja je odskora počela i da se pojavljuje na drugim medijima – pod imenom „Srbija za neradnu nedelju“. To što se ta inicijativa, prema onome što se nalazi na tom profilu, radnika u velikim trgovinskim lanci-ma ne obraća velikom broju onih koji su zaposle-ni u malim privatnim preduzećima, a još manje ogromnom broju onih koji rade „na crno“, možda se može objasniti nemogućnošću sindikalnog ili sličnog organizovanja takvih prekarних radnica i radnika, ali takođe ukazuje i na upitnost samooči-

CEMENT

Pišu: Pobunjene čitateljke

ŽENE NE PIŠU KNJIŽEVNOST?

Januar 2088. – šezdeset i sedma godina kako se dodeljuje NIN-in izbor, jednogodišnja selekcija najboljih romana napisanih i prvi put objavlje-nih na srpskom jeziku (istina, u regionalnom lingvističkom zamešateljstvu je teško jasno raz-graničiti bhsc jezičke varijante, ali ko će se još time baviti). Kroz bogatu istoriju ovog književ-nog izbora, žiriji su uvek evaluirali isključivo književni tekst, ali se nedvosmisleno pokazalo da su sve velike romane napisale književnice, dok muškarci i dalje čekaju svog velikana. Šta-više, književnice su osvojile čak šezdeset i dve nagrade, dok književnici potpisuju samo pet najboljih romana godine. Književne velikanke ne samo da pokazuju formalnu inovativnost, već se bave i značajnim univerzalnim temama poput odnosa žene i društva, ženskog tela i sek-

glednosti takvog zahteva kao autentično radnič-kog. Naime, pitanje glasi: zašto bi (pretpostavlje-na) radnička klasa zahtevala *zabranu* rada i to baš nedeljom? Iako izgleda da pokretač dotične ini-cijative, kao i mnogi njeni članovi, odnosno preci-znije rečeno „pratioci“, stoje na strani najamnog rada, „prazni označitelj“ Srbija u nazivu takve radničke inicijative omogućava da se njihov zah-tev spontano, dakle ideološki, razume na način koji se kod nas uobičajio tokom poslednjih dece-nija – onako kako to sitnoburžoaska ideologija srpskog nacionalizma nalaže. Osim toga što je već višeekovna konvencija da su ljudi vikendom slobodni i da tada ne rade državne ustanove i škole, nedelja je takođe i „sveti“ dan odmora. Međutim, iako je to tako i to ne samo u srpskom pravosla-vlju, već i u većini hrišćanskih denominacija, po-stoje na primer i tzv. subotari, pripadnici adven-tističke crkve kojima vera ne dozvoljava da rade subotom, a uz njih i mnogi nehrišćani koji, na pri-mer, kao što to rade pripadnici judaizma poštuju šabat. Dakle, ne samo što pozivanje na „svetova-nje“ takve nedelje postaje *differentia specifica* „pravih“ Srba, pripadnika Srpske pravoslavne cr-kve, već se stoga podrazumeva da taj dan služi od-lasku u crkvu i boravku u krugu porodice. To samo po sebi nije niti čudno ni loše, ali implicira jedan specifično sitnoburžoaski, „srednjeklasni“ odnos prema relanosti kapitalističkog društva: naime, takva nedelja je potrebna da se okaju gresi uče-stvovanja u postojećoj ekonomiji izrabljivanja. Baš zato što svi oni veoma dobro znaju da je to učešće u zlodelima postojeće političke ekonomije neophodno da bi održali sopstvenu egzistenciju, nedelja je neophodna i kao onaj dan kada se sva-kodnevna surova rutina kapitalističke ekonomije stavlja u zagradu ne bi li se malo umirila nečista savest i udelila neka milostinja onima koji imaju manje sreće u konkurenciji za radna mesta.

Onemogućavanje radnicama i radnicima da rade i nedeljom ne može a da istovremeno ne znači i oduzimanje mogućnosti da oni nešto zarade tog dana, tako da cilj borbe najamnih radnica i radni-ka ne može biti nekakva zabrana rada nedeljom, već obezbeđivanje adekvatne nadnice za rad i su-botom i nedeljom kao prekovremenoj. Dalje, po-stojeća incijativa može biti protumačena kao jed-an poseban apel državi da obezbedi da tretman zaposlenih u velikim trgovinskim lancima bude kao i onih koje ona neposredno zapošljava, a za-pravo bi trebalo da se radi na izjednačavanju uslova rada svih najamnih radnica i radnika. Premda čak i postojeći zakon o radu određuje mi-nimalnu visinu nadnice za prekovremeni rad, je-

sualnosti, opterećenjem koje dolazi sa majčin-stvom, ali i neizvešnošću dok su čekale vojnike da se vrate iz rata. Sa druge strane, muškarci nedovoljno i retko pišu, a i kada pišu bave se partikularnim i nedovoljno umetničkim temama – očinstvom, patnjama duše i posrnutim ljubav-nim odnosima, kao i nostalgичnim uspomenama iz rata. Da li prethodne redove smatrate diskriminator-nim? Da li ste pomislili/e da zagovaramo formi-ranje „feminističkog totalitarizma“ – makar sa-mo u sferi književnosti – koji je, gle čuda, odraz u ogledalu trenutnog realnog rodno neravnopravnog književnog polja? Šta god vam bilo na umu, redovi prvog pasusa su očigledno satirični. Me-đutim, čak i u takvoj formi verovatno će naići na osudu mnogih. I dok u seksističkom i heteronor-mativnom književnom polju nema ničeg satirič-nog, retko ko će se zapitati kako je moguće da i pored aktivnog rada spisateljica, od šezdeset i sedam dodeljenih NIN-ovih nagrada samo pet pripadne ženama?

Zato smo mi, feminističko-kritičarski kolektiv Po-bunjene čitateljke, prošlog meseca odlučile da odstupimo od naše tradicionalne januarske ak-tivnosti – prikaza najužezg izbora NIN-ove nagra-de – zbog neprihvatljive odluke žirija da od se-dam romana u najužem izboru niti jedan ne bude napisan od strane žene. Umesto toga smo napi-sale i na našem portalu Bookvica.net objavile

dan efikasan zahtev državi se može ticati samo obezbeđivanja da se postojeći zakon sprovodi, sa dugoročnijim ciljem da se on izmeni u korist na-jamnog rada. Skorašnje inicijative za nekakvu vr-stu strukovnog ili sindikalnog organzovanja kao što je kod nas ono internet radnika ili radnika Gu-gla na globalnom nivou, ali i aktivnosti onih koje postoje i deluju već duž niz godina, ukazuju na mogućnosti boljih pregovaračkih pozicija najam-nog rada spram kapitala i kapitalističke države. Ipak, bez konkretne sindikalne i opštenarodne borbe putem ne samo protestnih okupljanja, već i štrajkova i obustava rada, ne može biti efkasnog pritiska kako na državu, tako i na poslodavce. Me-đutim, uspeh nečega što bi zapravo trebalo na-zvati borbom za petodnevnu radnu nedelju (i od-

ređeni broj radnih sati tokom nje) zavisi od mo-gućnosti stvaranja, organizovanja i delovanja jedne široke koalicije udruženja najamnih radni-ka iz različitih sektora. Ali, da bi to uopšte moglo da počne da se dešava, potreban je razvoj svesti o tome u kakvom društvenom sistemu živimo i na koje sve načine nas on svrstava i suprotstavlja kao one koji imaju i one koji nemaju skoro ništa, kao one kojima se može i one koji nemaju izbora, kao one koji su u poziciji da vladaju drugima i one koji su prinuđeni da im se potčine. Samo ukoliko svi subjekti najamnog rada počnu da uzimaju u obzir ovu temeljnu podelu, a ne one koje im nude razne ideološke samoočiglednosti rase, vere ili nacije, možemo nečemu da se nadamo čak i u ovako mračnim vremenima ■

tekst *Pobunjeni NIN-in izbor: šest autorki za ne-formalnu selekciju* u kom smo kritički prikazale šest romana regionalnih autorki koji dokazuju da je savremena ženska proza bar podjednako zna-čajna kao i proza književnika, a raznolikost roma-na pokazuje da dobije zajedništvom i saradnjom, a ne kompeticijom. Zbog toga smo u našoj selekci-ji ravnopravno analizirale romane vredne pažnje, a nismo birale pobednicu, jer lepotu književno-

mo da smo jednake sa pripadnicima književnog establišmenta, njihovim privilegijama i izneve-renom odgovornošću. Međutim, u tekstu – kao i generalno u našem radu – vodile smo se odre-de-nim principima. Jedan od njih je da književnost može više da dobije zajedništvom i saradnjom, a ne kompeticijom. Zbog toga smo u našoj selekci-ji ravnopravno analizirale romane vredne pažnje, a nismo birale pobednicu, jer lepotu književno-

sti vidimo upravo u polifoniji interpretacija, a ne u strogom i tobože objektivnom autoritetu koji sebi daje za pravo da određeni roman proglasi najbo-ljim. Takođe, transparentne smo u svom stavu da su u književnosti dobrodošle i društveno-političke interpretacije, između ostalog i ona feministička, jer književnost ne čine samo formalno-stilski ele-menti – ona je usko povezana sa društvenim struk-turama. Stoga, svako „čisto umetničko“ tumačenje samo načelno je takvo.

Ipak, naš revolt nije nastao isključivo zbog knji-ževnih nagrada, koje su samo simptom sistemske nejednakosti u kojoj učestvuju i obrazovne i izda-vačke politike, medijsko izveštavanje i poteškoće koje dolaze uz sam čin pisanja. Naše istraživanje Monitoring književne kritike koje smo radile u drugoj polovini 2018. godine u pet zemalja regije (BIH, CG, MK, SLO, RS) pokazuje da se o delima književnica ne piše koliko o delima muških kole-ga. Primera radi, kada se uzmu u obzir svi pisani mediji u Srbiji, samo 22% književnih kritika (35 kritika) je bilo posvećeno spisateljicama, dok je 78% (124 kritike) bilo posvećeno autorima. A da se ne bismo zadržale samo na prebrojavanju, ovi podaci u praksi znače da književnice moraju raču-nati na to da će biti manje vidljive, da imaju sma-njene prilike za objavljivanje, a kada i dobiju pri-liku suočavaju se sa stereotipnim očekivanjima, poput onih da su za žene „rezervisani“ samo od-ređeni žanrovi kao što je tzv. ljubić koji je ujedno i jedan od najprezrenijih žanrova od strane kul-turelitističke publike.

Kada su u pitanju obrazovne politike, u kurikulumi-ma za osnovne i srednje škole jedva da su zastuplje-na dela književnica. Feministički pristupi književ-nosti u obrazovnom sistemu gotovo da se ne pomi-nju, iako su oni već pola veka neizostavni deo sa-vremenih književno-teorijskih tokova. Zbog toga muški kanon ostaje jedino merilo književne vred-nosti, a vrlo često problematični prikaz ženskih li-kova (kada ih uopšte i ima) nekritički se previda, ili još gore, idealizuje. U samoj osnovi problema, sve to utiče na samopouzdanje žena, koje su sistemski obeshrabrivane da pišu svoje priče, jer nemaju pri-liku niti da ih čitaju, niti znaju metode kako da ih interpretiraju. Zato godinama na ukupnom spisku romana prispelih za NIN-ovu nagradu ima manje knjiga koje su napisale žene nego muškarci.

Naš ovogodišnji tekst, u kom smo kritički analizi-rale dela šest književnica, može se čitati kao odgo-vor na dva problema koje osvetljava upravo femi-nistička književna kritika – odsustvo višeglasja i nekritičnost u interpretaciji. Prvi se ogleda u kon-tinuiranom isključivanju ženskih glasova i drugih marginalizovanih poetika na književnoj sceni go-dinama unazad. Drugi doprinosi njihovoj dodatnoj marginalizaciji, budući da odsustvo kritičkog pisa-nja o već zanemarenom korpusu zatvara prostor za poboljšanje i razvoj raznolikih poetika. Ista vrsta problema - umnožavanje pozitivnih kritika i near-gumentovanih hvalospeva etabliranih autora i po-etika – odražava dominantno muške, mejnstrim književne tokove i sve probleme u vezi sa njima. Upravo kritičkim pristupom romanima šest knji-ževnica u NIN-inom izboru pokazale smo da knji-ževnost žena jeste podjednako uspeła, često i po-etički inovativnija u odnosu na dela književnika. Zato, ni vrednovanje knjiga pristiglih na ma koji nagradni konkurs nije pitanje samo proste računi-ce. Vrednovanje književnih tekstova mora polaziti sa znanjem o sistemskoj nejednakosti na književ-noj sceni – o tome da postoje jednake i priče jed-nakije od drugih – zbog čega je potrebno preispiti-tati sopstvene aršine, umesto da se žiri svake godi-ne brani nešto drugačijom verzijom argumenta da *rod nije bitan*. Kako je onda moguće da su muškar-ci decenijama jedini čije pisanje se vrednuje kao najbolje? Zašto su samo njihove priče vredne knji-ževne obrade?

Razvoj ženske književnosti u regiji u proteklh ne-koliko godina i diskusija da li i NIN-ova nagrada treba da bude regionalna osvetljavaju besmisleno ograničavanje izbora produkcije na konkretan na-cionalni jezik u kontekstu kao što je post-jugoslo-venski. Naime, s obzirom na minimalne i fluidne razlike u varijantama bhsc jezika, ključni uslov za selekciju u okviru NIN-ove nagrade da roman mora biti objavljen na srpskom jeziku je čisto formalan i gotovo proizvoljan. Istorijsko i savremeno iskustvo nam je pokazalo da književnost postiže najveći us-

peh onda kada postoji zajedništvo i solidarnost među njenim akterima i akterkama, kako na rod-nom, tako i na internacionalnom planu. A kad smo kod solidarnosti, za NIN-u ne morate da brinete, ona nije sama i ima saveznice među dru-gim književnicama, i među čitateljicama. Zato se ustaljene prakse poslednjih godina menjaju nabo-lje. Književnice iz regije se udružuju, najčešće kroz neformalne veze podrške, što kao direktnu posle-dicu ima to da sve više njih dolazi do publike i kri-tike, dok se poetički uticaji razmenjuju preko gra-nica nacionalnih država ■

ARMATURA

Piše: Anke Vandereet

PRIČE LJUDI U POKRETU KOJI ŽIVE IZVAN KAMPOVA

Mnogi ljudi u pokretu biraju ili su prisiljeni da žive izvan zvaničnih kampova za smeštaj migranata koje su napravile vlasti. Nažalost, oni se zbog toga suočavaju sa mnogim pro-blemima i često ih nazivaju „ilegalnim mi-grantima“, dok su „legalni migranti“ oni ko-ji žive u tim kampovima.

Umesto da ih nazivamo „ilegalnima“, pitanje koje treba postaviti je zašto oni ne žive u kam-povima. Ukoliko bismo poslušali njihove priče, shvatili bismo da su ti „ilegalni migranti“ u stvari ljudska bića koja jednostavno pokušava-ju da žive u najhumanijim mogućim uslovima. U ovom članku, ljudi u pokretu sami obja-šnjavaju različite razloge zašto su izabrali ili morali da žive izvan izbegličkih kampova.

Kada sam bio u izbegličkom kampu, nakon ne-koliko nedelja, pokušao sam da pomognem u kontrolisanju redova i oko prevoda. Pitao sam da li mogu da volontiram, što je prihvaćeno, i počeo sam da pomažem svakog dana, po više od šest sati. Prebacili su me iz šatora u sobu, jer sam im pomagao. Posle dve ili tri nedelje, jedan od naših cimera pobio se u džungli sa ne-kim. Obezbeđenje je ušlo u našu sobu, prete-slo svaku osobu, a zatim nas odvelo u kancela-riju da nas ispita o tuči i nekim drugim stvari-ma. Zatim su nas odveli u policijsku stanicu ra-

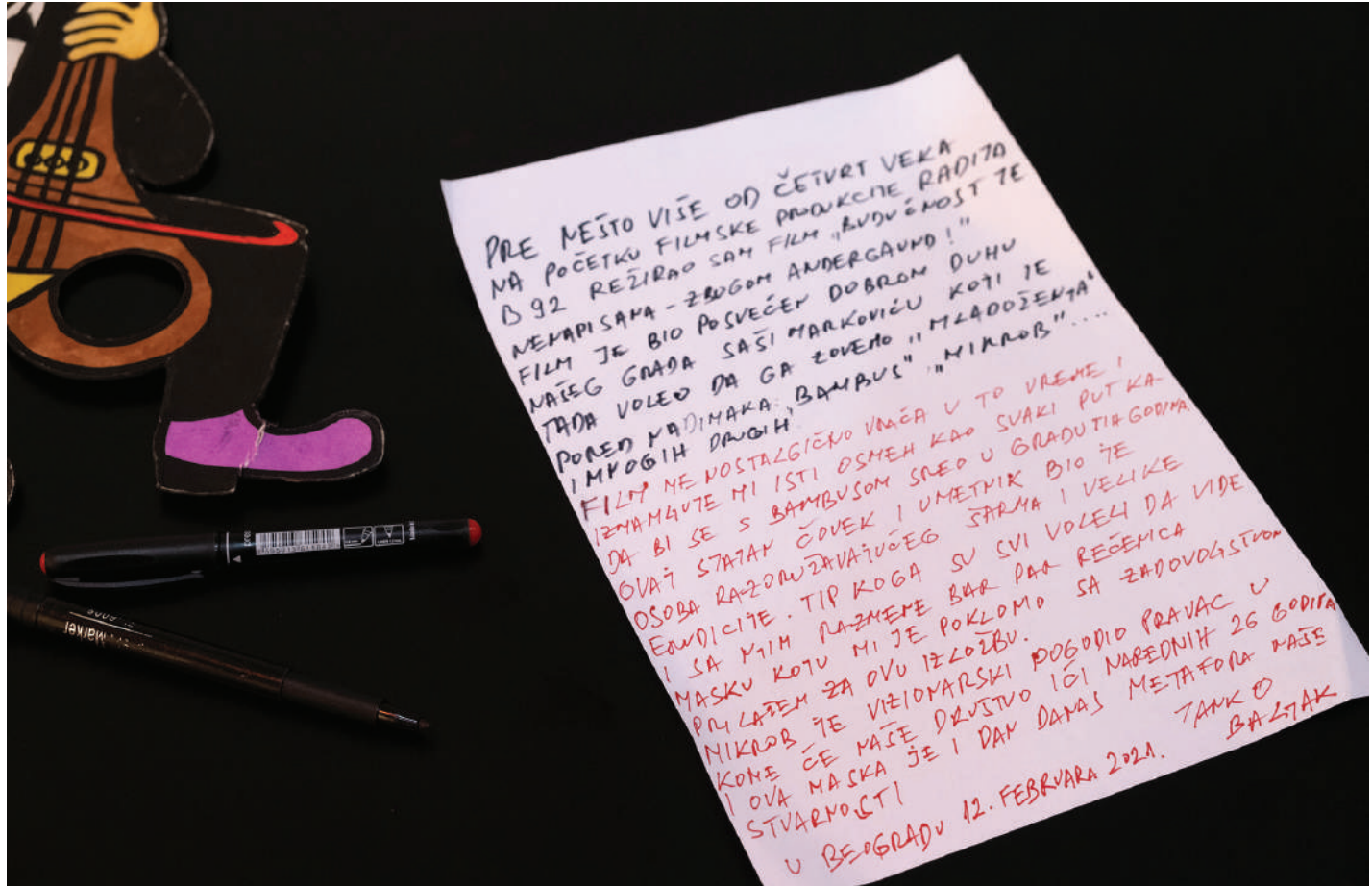
Nakon što se ovo dogodilo, D. A. i njegovi ci-meri bili su prinuđeni da žive u šumama dok nisu sami pronašli rešenje za odlazak u drugi kamp.

Žive izvan kampova kao u džunglama, po žele-zničkim stanicama i raznim drugim prostori-ma, jer im ljudi iz obezbeđenja u kampu ne da-ju lako identifikacione kartice. Ako žele da obezbede identifikacione kartice, treba im pu-no vremena pa su prisiljeni da žive izvan kam-pova. Ponekad su kampovi puni pa onda ne mogu da prihvate druge izbeglice; i, šta onda da rade?

– R.K., napustio Pakistan 2017. godine, živeo je 5 meseci u Srbiji

Čak i kada uspeju da dobiju identifikacionu karticu jednog od kampova, za mnoge od njih život u šumi ili u skvotu je prijatniji.

Nije bilo mesta za spavanje. Nekoliko noći ni-sam imao pokrivač. Spavao sam sa svojim ma-lim bratom bez pokrivača, itd. Oko 130 ljudi ži-velo je u šatoru namenjenom za 50 ljudi. Hra-na nije bila dobra, nije bilo mesta za spavanje, a većinu vremena nismo smeli ni da izađemo. – A.J., napustio Avganistan 2020. godine, živio je sa bratom u Srbiji 2 meseca

di davanja otisaka pristiju i rekli nam da više ne možemo da živimo u ovom kampu i da moramo da odemo u neki drugi kamp. Pokušao sam da ih pitam u čemu je problem, ja sam bio nov u ovom kampu i sobi, zašto ovo radite, a oni su rekli da je to po naređenju njihovog šefa, i da moramo da napustimo kamp. Rekao sam im: ukoliko sam napravio neko krivično delo, mo-žete me poslati u zatvor, ako nisam, to onda ni-je fer, ali nikoga nisu poslušali. – D.A., napustio Avganistan 2019. godine, živio je 4 meseca u Srbiji

Situacija sa šatorima je veoma loša, a kreve-ti vrlo prijavlj, dugo nisu menjali čebad i du-šeke, a u kupatilima nije bilo tople vode. Po-našanje obezbeđenja kampa svakako nije dobro, ponašaju se kao životinje prema izbeg-licama. Svakog dana tuku ljude u redovima za hranu, u dvorištu, prosto tretiraju ljude kao robove. Ne vidim humanost i pravdu u ovim zemljama. Molim vas, Evropa mora ne-što da preduzme jer svi ti ljudi u tim kampo-vima postaju ljudi, svi koji žive u tim kampo-vima suočavaju se sa mentalnim problemi-

ma. Ni meni takođe nije dobro, pišem ovaj tekst plačući.

–D.A., napustio Avganistan 2019. godine, živeo 4 meseca u Srbiji

Tamo ima mnogo tuča, tako da sistem bezbednosti uopšte nije dobar. Što se tiče hrane, u većini slučajeva, ona nije dobra. Kada je reč o smeštaju, najčešće je bilo previše ljudi, na primer, rekao sam ranije da smo imali sobu za osmoro ljudi, a dešavalo se da tu bude i mnogo više ljudi. Ostali ljudi su bili ispred naše sobe, u hodniku i spavali samo sa pokrivačima.

– J.D., napustio Avganistan 2019. godine, živeo je 14 meseci u Srbiji

Kampovi su puni šuge zbog starih dušeka i kreveta. Oni se ne odnose prema izbeglicama kao prema ljudima. Obezbeđenje kampa uzima poslove koje bi trebalo da obavljaju čistači i daje ih izbeglicama, ali ih oni nasilno primoravaju da to rade. Ako neko to odbije, uzmu mu identifikacionu karticu i on mora da ode iz kampa. Ne osećamo se prijatno u kampovima, pa smo prinuđeni da ostajemo izvan njih.

– R.K., napustio Pakistan 2017. godine, živeo je 5 meseci u Srbiji

Konačno, ljudi u pokretu prelaze granice, ono što nazivaju „ulaskom u igru“ i život u kampu im to otežava.

Ulazak u igru nije bio lak zadatak. Najgore i najteže putovanje bilo je ući u igru i preći granicu. Odlazak na ta mesta nije bio moguć iz kampova. – D.A., napustio Avganistan 2019. godine, živeo 4 meseca u Srbiji

Ako uporedimo kamp i džunglu, mislim da je džungla dobra za nas, jer znamo sve što treba kako bismo otišli u evropske zemlje. – J.D., napustio Avganistan 2019. godine, živeo je 14 meseci u Srbiji

Ovi citati predstavljaju samo nekoliko primera onoga što ljudi u pokretu doživljavaju u kampovima. Svaka osoba u pokretu ima svoju priču, ima razloge za izbore i odluke koje je on ili ona napravio/la, i treba joj pružiti priliku da ih podeli ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Eboni Stjuart

SAOSEĆAJNI ZAMOR

Beloj ženi koja je ostavila komentar na Jutjubu, umorna je jer skoro svaka američka pesma govori o rasi i silovanju. Nisam sigurna da li se saosećajni zamor pojavio jer te niko nije naučio kako da ne budeš potlačena ili jer te niko nije naučio da ne budeš tlačiteljka, ali tvoj komentar podseća nas na to da niko ne brine o nama osim nas¹.

U pravu si. Nema novih tema, samo stari problemi u novim izjavama upućeni zemlji koja izbegava da se pozabavi sopstvenim bolestima.

Mi Amerikanci, u zemlji slobodnih, možemo sačuvati tu floskulu samo ako zatvorimo naša usta. Ali, zar to nije ono što svi silovatelji žele? Kontrolu i ućutkanu žrtvu.

Da li ste svesni da je neko upravo prestao da sluša ovu pesmu zato što sam najpre crna, a zatim i žena?

Crna, ako sam još uvek živa.

Žena, ako još uvek nisam nestala.

Imam sve što bi bilo kome na svetu bilo potrebno

osim moga glasa-

što znači,

moje telo mora biti ono što je ostalo za uzimanje.

Nisam sigurna kada smo postale blago koje ne možemo sebi priuštiti.

Ipak, postoje silovane žene, svih mogućih vrsta; koje su se nadale da će im telo toplog srca prestati da kuca, a koje su sledećeg dana ipak otišle na posao.

Ono što znamo jeste,

teško je utešiti devojkicu koja ne dozvoljava da je išta boli.

Zato slavite svaku ženu koja progovori protiv svog silovatelja kako bi se

zacelila.

Slavite i one koje ne progovore,

ali koje svoje zaceljenje traže u pesmama koje su se tebi smučile.

Kako li je samo jednostavno živeti u tolikoj radosti. Dok mi uporno pokušavamo i verujemo da jedino što treba da upamtimo o patnji jeste da će jednoga dana prestati.

Do sada sam tri puta na društvenim mrežama gledala kako ubijaju crnu osobu zato što nas SAD još uvek teraju da plaćamo cenu zbog našeg izgleda

ili zbog krivice koju oseća.

Ali obojena osoba slavi aleluja samo dok smo živi, jer tako nećemo umreti.

Da li shvataš

da kada nam naše majke kažu „Volim te“, one takođe govore,

ostani živa,

vрати mi se cela, u jednom komadu,

a ne kao hešteg

ili kao još jedan crnac čiju smrt će ona gledati iznova?

Mi pesnici,

naša je dužnost da pišemo o vremenu,

pišemo, jer ne znamo kada ćemo izumreti.

Mi smo ono što je ostalo.

Crno mastilo iz crnih pesnika, oni koji se usuđuju da odgovore na sve ove crne smrti,

umesto da se krijemo iza svega o čemu mislimo.

Kako je samo privilegovao tvoj život,

može da te umori slušanje pesama o rasi i silovanju,

dok mi pišemo o izumrlim rasama

i povređenim telima koja se i dalje siluju.

Nije mi teško da poverujem u postojanje tvog umora, ali možeš li da zamisliš koliko smo tek

onda

mi

isrcpljeni? ■

Prevela sa engleskog: Milica Arambašić

¹ Liliane, Entozaki Šange (Ntozake Shange)

OTVORENI POZIV

Centar za kulturnu dekontaminaciju poziva sve prijatelje umetnika, Saše Markovića Mikroba, poznatog i kao Meksikanac, Mladoženje, Bambus i Ganeša, da donesu njegove radove koje imaju, kako bismo zajedno, kroz razgovor i prisećanje organizovali izložbu od 01. do 28. februara. Svi zainteresovani mogu se javiti putem e-maila na aleksandraskulic@czkd.org, kako bismo se dogovorili oko dostavljanja radova. Rad na izložbi mišljen je kao otvoreni proces koji traje tokom februara, i publika je pozvana da radnim danima u periodu od 12 do 17h poseti izložbu u nastajanju. Proces rada na postavci izložbe zatvaramo otvaranjem izložbe 04.03.2021. godine, i izložba će trajati tokom marta meseca.

➔ Saša Marković Mikrob, izložba u pripremi, CZKD, foto: Vladimir Opsenica